

JÁNOSI ZOLTÁN

Szécsi Margit csodálatos élete

Naplók, levelek, töredékek, emlékek, irkák, esszék, leírások, elbeszélések és hangulatok, kiszabadulva, íme, az idő zárványaiából, az asztalfiókok, a mappák, a régi folyóiratok mélyéről, – s összeállva új egésszé benne – ezt a könyvet követelték maguknak. Egymásra épülve és mind életrajzi, mind motivikai szálakon egymásba kapaszkodva formáltak szokatlan, új egészet. Amely nem csupán különböző prózai műfajok vonzó egységgé rendezett „ravennai mozaikját” nyújtja, s nem is csupán naplók, töredékek, levelek s más írások rendszerbe fogott, dokumentatív tárát, de nem is egyszerűen a költői életmű mögötti, eddig jószerevel láthatatlan birodalom váratlan és nagyszerű megnyilvánulásait, hanem – egyszerűbben és teljesebben – tükrét is valami jóval fontosabbnak: Szécsi Margit csodálatos életének. Ennek az életnek a hol szabad, hol fegyelmezett áramlásai tömörülnek itt hirtelen össze érzékletes látomásokká és értelmező gondolatkristályokká. S azt tanúsítják, hogy ez az élet a külvárosból, a háborús nélkülözésekből, majd a diktatúra-kori Magyarországról röppenve fel az irodalom égőveire, maga is alkotás. Üzeneteiben és tanulságaiban is hasonlatos a költői teljesítményhez.

Szécsi Margit élete, ahogyan a szerkesztést meghatározó, a szövegekben rejtőző belső kronológia mutatja, a legtipikusabb proletárnegyedből indul, a pestszentlőrinci, Üllői út 40. szám alatti ház szobájából, konyhájából és udvaráról, és jut el az ebben a könyvben remek változatoságaiban megénekelte tengerhez, a végtelenség metaforájához. Egyszerre testben és lélekben, illetve versben és prózában. A tengerhez méri, annak arányaihoz és fenségéhez iránytűzi magát már fiatalon, de azonnal az élet, a történelem egyszeri alkalmára és teljességére nézve. Ahogyan később Nagy László, a férj, a közös sors alap helyzetét megénekelte: „arccal a tengernek”, de ugyanabban a virtuális mozdulatban arccal Magyarországnak is. S arccal továbbá a fénylő kozmosznak, ahogyan ez a hármas szemléleti irányzék, a költő és a prózáíró Szécsi Margit életművének alapmotívumaiban annyira karakteresen, képek sokaságában megnyilatkozik.

Ahogyan Szécsi Margit a tengert és az égboltot méri, ahogyan értelmezi, újraalkotja és teremti is szóképeinek, alakzatainak a tengeri hullámok természetére mintázott,

rohamozó lovas bandériumaival, az a magyar irodalom nagy mindenség-ostromlóinak tetteit idézi fel: Balassi, Zrínyi, Vörösmarty szellemi hadműveleteit. Az író tengerfestő részletei ezeknek a párjai, iker megnyilvánulásai a XX. századi magyar irodalomban. A bolgár tengerpartról megfigyelt hullámok és a magyar peremvárosból, később Zuglóból, Óbudáról átröngenezett égbolt egyszerre lesznek számára a mindenség paraméterei. Formájukban folyton változó, mégis állandó alapértékek a lét és a létet övező „határtalan” beméréséhez. S ugyanakkor személyes sorsának és küldetésének folyton a cselekvés jobb esélyeit pontosító etikai és filozófiai dimenzióihoz is. S annak a társadalomnak a folytonos analízisét is ezek segítségével végzi el, amelyet a nagy történelmi létélmény, a „fényes szellők” korszaka óta vaskapcsok szegeztek oda a diktatúra szállkás gerendáihoz Magyarországon és Bulgáriában.

Szécsi Margitnak, tanúskodik róla ez a könyv, a tenger és az égbolt folytonosan a lélek elé tartott mércéje is nagy ösztönzője volt abban a szándékában, hogy a közép-európai történelem keresztről levételének akarata az életművében folyton és folyton felmértesse, és hitelesen – a magasabb rend és törvények köréből – megnyilatkozzon. Hát ezért ilyenek, ilyen örökkévalók, és mindig új és új sorsfelmérésre kényszerítőek a tenger vadlovai – de simogató tenyerei is – Szécsi Margit prózai alkotásaiban, miközben ő cigarettára gyújt, és vörösborot tölt a poharába valahol Neszeber fölött, de onnan is Magyarországot fürkészve: „Szobából néztem a tengert. Napsütéses hideg van, kék meg fehér a víz. Bezzeg küldi most felém miriád tajték-lovát – mert az előre robogó fehérsörényes hullámokat csak ménesekhez hasonlíthatni. Ki számlálná meg őket, s mulandó szépségeiket ki számlálná elő? S a tajték-sörényből, a vakító gyöngyporból ki ne inna örömmel, legyen bár só meg keserűség az íze?” Hát ezért ilyen az égbolt, akár ha alulról szemléli, a tenger háborgása közeléből, avagy fölülről a gépmadár tollai alól: „Vágtató ég-réteg, fehér, gyors, gomolyos, belébocsátkozunk. Csillag-hangárok, palánta-nevelők a kopárságban. Földvilág, föld-vetületek. Az Út. Szívünknek és gépünknek – egész valónknak lassulása. Eleven igazi csillag-város.”

A tenger és az égbolt: az örökkévalóság sarkai között, de a magyar főváros peremén fölébredő élet vajon mit lát eredendően, majd feleszmélve maga körül, és mit fedez fel önmagában, fokról fokra előre lépkedve az időben? A Szécsi Margit prózai műveiben kitagolódo életszakaszok közül az első a gyermekkor szavát, a második a művészet világába előbb csak szárnyakat növesztő, majd oda is szálló fiatal alkotó énekét, a harmadik pedig az érett alkotó, világára a megítélés egyre élesebb tónusait vetítő hangját közvetíti. S a művészi személyiség belső fölfedezésének egyre gazdagabb és színesebb szálakból egybefonódó íve

* Jánosi Zoltán esszéje Szécsi Margit *Tenger véled!* címmel megjelenő prózakötetének utószava. A kötet a költő nyolcvanadik születésnapjára a Holnap Kiadónál lát napvilágot. (Válogatta, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette Nagy András.)

is analóg ezzel az emelkedéssel. Ezért lesz ez a könyv: Szécsi Margit prózai munkáinak sora érzékeny önelemzés is, a személyiség legrejtettebb zugait megvilágító, betűkkel teleírt lámpa, igazi lélektani térkép, valóságos pszichológiai autobiográfia egyben. Ez a szellemiség képezi a meghatározottabb vonulatot a könyv műfaji összetettségének színpéjében. Mert noha formailag a legkülönbözőbb dokumentumokból áll össze kerek egésze a munka, Szécsi Margit csodálatos életének e nagyszabású, összetett, a belső és a külső világ elemzésére egyaránt irányuló, szabálytalan és különleges „regényében” az önéletrajz, az erre alapozó elbeszélés, a Bethlen Katától Kaffka Margitig a magyar prózába remekműven fölemelt emlékező önéletrajzi aspektus adja az egyik legfontosabb komponáló és műfajszabályozó elemet. Természetesen a többi réteg, így a Mikes tolláról Szécsi Margit íróasztaláig pördülő művészi levél, a Kassákot és a népieket egyaránt idéző szociográfia, a filozófiai természetű elmélkedés, értekezés, a műelemzés, az esszé erős komponenseinek társaságában. Olykor együtt a Jókai tekintetere emlékező leírással s egyéb (akár lezáratlan, töredékes) írói formátumokkal is. Mindezek egymásra átvetülő fényekkel s árnyékokkal kapaszkodnak szorosán egymásba, és szövök meg, alakítják ki átsugárzó rétegeikkel Szécsi Margit prózáirói természetének arcát.

Ebben a könyvben, beszéljenek a sorok akár a korai gyermekkor játékaikról, az ifjú társadalmi ütközéseiről vagy a tengerrel, éggel, hazájával perló érett művész viaskodásairól, minden egyszeri csodává válik, amit Szécsi Margit megérint. Nemhiába írta *A trombitákat összesöprik* című kötete élére mottóvá emelt versében, hogy „Úgy néztem magamra mindig, / ahogy csodára nézni illik, / csodára, az ember fiára, / kezeire, nyírott hajára.” Az emberi, de az embert körülvevő természeti és galaktikus dolgok is a teremtő írói varázslat részeseivé válnak keze nyomán. S ez okozza, hogy néhány lap után az olvasó maga is csodálkozni kezd, mert ő is a varázslat szereplője lesz. S ugyan honnan sejtette volna, hogy a prózáirói életmű a maga szabálytalanságában is ekkora igényű, mielőtt ezt a kötetet a kezébe fogta volna? S hogy ilyen mélyen, ezer szállal ágyazódik bele a magyar irodalom prózai hagyományába?

Szécsi Margit ott kezd el Szélig Ferenc, az asztalos, a kétkezi apa és Pálfi Margit, az édesanya lakása köré rajzoló városzéli mikrokozmosz portréinak s nyiladozó elmével látott emberi történeteinek rajzát, ahol Gelléri Andor Endre, Nagy Lajos, Kassák, a *Visegrádi utca 20–24.* szociográfia sorait (társszerzőként) író Bálint György avagy József Attila befejezték. Tekintetének ezt a külső szociális és belső emberi tartalmakra egyaránt elemi érzékenységgel figyelő, szociográfiai természetű poétikai vilánásait ugyanakkor a népi írók munkái is ösztönözték.

Miközben a visszatekintő, a leginkább epikus alapzatú írói leltározásban egy elemi módon vagány, női Boka Jánost is elének állít a harmincas évek közepének Budapestjén. (Nemhiába írta később *A kivirágzott kéz* című, Nagy Lászlónak ajánlott versében: „Én, aki feltörtem a nyomorból, hogy Európát / elragadjam, én, a világ női vagánya, / zászlómat a legmagasabb tetőre tűzöm...”)

Ebben az írói aspektusában pedig a főváros külterkeit és forgatagait a gyermekszem közeléből fotózó Molnár Ferenc s a később fellépő Mándy Iván élményközegéhez és írásmódszeréhez jut közel. Másutt viszont Hamvas Bélának az életen – sőt az élet helyett a „világon” – átömlő esszéirői stílusával analóg hullámok tűnnek át sorain. Megint másutt a Móricz, Sarkadi Imre, Szabó István tollára illő, élesen metszett realista-naturalista pontosság. Hogy azután – ismét csak másutt – a Krúdyt idéző, vibráló impresszionista érzékenység lobbanjon elő tollából, majd ennek kontrasztjaként a szigorú társadomelemzést végző szikár fogalmi logika. Aztán a következő bekezdésekben már a minden látott-hallott-megérintett világtényre ráözönlő, csaknem tisztán szürrealista prózaformálási mód. S legátfogóbban az a szinte mindenütt jelenlevő, mélységesen lirizált epikát létrehozó stílus, amely a leginkább meghatározó a könyvben, s amely már-már Szécsi Margit költői életművének meghosszabbításaként, kiterjesztéseként, de háttereként, indukciós terepeként is értelmezhető. Benne verseinek számos pre-motívumával, a metaforáit generáló képek tömegével, a közvetlen érzéki élménnyel: tájakkal, arcokkal, történelmi arculcspásokkal, a bolgár és a magyar folklór anyajegyivel, a magyar társadalom folyton felfakadó, be nem gyógyult hegeivel, sőt a próza formájában megírt líra sokszor zárt és végérvényes, prózavers-igényű darabjaival.

A kötet ugyanakkor – diffúz, rejtett módon – egy könyvfejezetre való, lappangó lírai anyagot is tartalmaz. Befejezett vagy csak megkezdett szakaszokkal, sorokkal, olyan művekkel, amelyeket a költő nem vett fel, illetve nem is szándékozott besorolni köteteibe. Ezek a verssorok vagy csupán „lírai forgácsok” végső, vers-változatukkal egybevetetően – vagy folytatás nélkül, önértékűen – maradtak meg a kötet írásainak zárvényaiban. S ez a mélységesen költői próza Szécsi Margit számos nagy verse mögött is ott áll. Újraértelmezi vagy értelmezni segíti azokat. A bolgár tenger, tengerpart emlékének a *Tengeri naplók*ba is belefoglalt anyaga benne izzik az életmű felén keresztülhúzó „tenger”-versek, így a *Tengerre nézve*, *A Bibliás Tenger*, *A vizek felett*, *A nagy hajók útjába*, *Óda a tengerhez*, *A tenger színe előtt*, *Mennybe menendő hajó*, *A szívárvány beszéde*, *A nagy hajók történetéhez* soraiban.

Így, ezzel a tündöklő szemléleti és műfaji nyitottsággal olvadnak-lüktetnek-rohannak át egymásba – mint oldalak tucatjain át a remekműven megénekelte Fekete-tenger hul-

lámái a *Tengeri naplók* füzetekben – Szécsi Margit szigorú társadalom- és személyiség-analízisei, szürrealista prózaversei, realista elbeszélései, átszöve az önéletrajzzal, a gyerekkor lirizált emlékeivel, a háborús és a koalíciós évek, később az egy párti diktatúra szociológiai-filozófiai-szociográfiai igényű megragadásával, a látomások, az álmok, a felhők és a tengerek romantikából, avantgárdból kihajtó költészetével. S az esszéivel, esszészzerű elmélkedéssel is, amit olykor vadrozsa-ágakkal olt be a rézbe metszett vagy a tündérszárnyú elbeszélés, az antropomorf, mítoszi ragyogású tájleírás, a fiktív vagy a valódi levél. Miközben mind világosabban kibomlik, hogy e sajátos, belső életregény-mozaikban a szerző számára a sorsok, tengerek, virágzó növények, a történelem múltja és adott pillanatai mellett az egyik legfontosabb téma: maga az írás.

Az írás szentsége, szépsége, gyötrelme és világalkotó ereje körében megfogalmazott gondolatok és maguk az íráspróbák együttesen egy óriási, szabad és gazdag kísérlet terepévé teszik Szécsi Margitnak ezt a kötetét. A teljes prózairói alakot ahhoz a „szőke bikkfák” között kóborló Csokonaihoz teszik hasonlatossá, aki dermesztő társadalmi magányosságában, sőt egyenesen kicsapottságában hirtelen, mint a teremtés bárhol és bármikor megismételhető, szabadon újrajátszható modelljére tekint rá az írói tette. S a teremtés kópiájaként alkalmazza a művészi alkotás vad szabadságát bármiféle korlátozással szemben. Mottóként ezért lehetnének odaírhatók a debreceni költő (magányosságról szóló) sorai akár az egész Szécsi Margit-prózakötet fölé: „Te szüled a virtust, csupán te tetted / Naggyá az olyan bölcseket, / Kiknek határtalanra terjedtetted / Testekbe kisded lelkeket. / Tebenned úgy csap a poéta széjjel, / mint a sebes villám setétes éjjel; / Midőn teremt új dolgokat / S a semmiből világokat.”

S ez a világtéremtő új elszántság, lázadóan körbetekintő műfaji-műnemi kísérletsor nem áll meg a magyar próza határainál, sem örökségét tekintve, sem művészi megalkotottságában. Már komplexitásában erős, széttekintő érzékenységet sugall. A személyiség szabadon keres forrást, sugározza rá akarátát az írói megformálás szándékával kézbe vett dolgokra – és a műfajokra is. Ezért vonja be magába mindazt a megismert világirodalmi, filozófiai és tudományos tapasztalatot, ami írói és műfaj-alakító reflexzé képes válni benne. S a prózaformáló egyetemesebb indukciók egyaránt táplálkoznak az írói műveltség, valamint a természet és az ember találkozásának archaikusabb emlékei felől. Az első motiváló forráskör esetében különösen szembeütő, hogy a legkülönbözőbb kultúrtörténeti impulzusok hogyan válnak Szécsi Margit szintetizáló tudatában egy koherens értékrendszer részeivé. Federico García Lorca, Hriszto Botev, Cesar Vallejo, Szergej Jeszenyin, Hemingway vagy Pauli, Heisenberg éppúgy, mint Bartók,

Kondor Béla, a magyar, a bolgár népdal; s egyáltalán: az európai ember szellemi hagyatéka.

A természet és az ember egymásra pillantásának elemi antropológiai élménye a költői próza arcában olykor egyenesen individuális, intuitív szinten elrendezett, de nagyon is a világ eleven jeleiből táplálkozó őstörténetet írat vele. Tekintetének a bolgár tengerrel birkózása nemcsak bizánci, görög, ógörög emlékeket, hanem az emberi hajnal szinté legelső élményeit is idézi. „Csend, csend. Most kelnek fel az ősanagyból az élni-akarók, még domborzat-formán, de eleven, szüntelen vonulásban, átlós sorokban, ezüstben, lovastól, asszonyostól, egy, kettő, egy, kettő, lágyan, gömbölyű-barázdásan, hangtalanul, amerre a szél jár, csak sorban. De milyen irtóztató tömeg ez, milyen idős hát az emberi faj, hogy ezek csak jönnek, a föld szíve megszakadna, ha ezek mind valóságosak lennének. De hiszen vagyunk, ide vándoroltunk le, a tengerbe, savainkkal, sóinkkal, gömbölyű csont- meg húragyogással, mi vagyunk az anyag.” Az írónőnek ez a szemléleti és szövegformáló sajátága a szerző kulturális emlékei, olvasmányai, sőt az Altamira-barlang ősi freskói felől is táplálkozik, de az élmény elemi, természeti, a természetre először rányíló szemű emberéhez közelálló ihletése itt – s az ehhez hasonló szakaszokban – érezhetően antropológiai jelentőségű.

Szécsi Margit tengert és a tengeri életet lefestő látomásában a születő emberiség, a magát a természeti rendből a világ centrumaként kiforgató civilizáció egy folyton megújuló – s megújítható – lét, társadalom és ország látomását is képviseli. Miközben a teljesebb történelem is benne nyíllal, s benne csillog – az írói stílus révén, töredékeiben – az emberi kultúrtörténet. A tengert körülvevő létet, levegőt, állatvilágot, növényeket antropomorfizáló lázas és lüktető leírásaiban az első mítoszait, rítusait, képzőművészetét, zenei ritmusait megalkotó emberi közösségek ereje éled újjá. De már együtt a barokk zuhatagos szenvedélyével, a romantika létnek feszülő akaratóval, képteremtő hatalmas levegővételével s a modernség, a szürrealitás és az avantgárd számos más ágának tapasztalatával. A könyvbe foglalt, tematikájában gazdag, a teljes világra nyitott, érett nyelvű próza – különösen a *Tengeri naplók*, de a köréje rakódó epizódok, lélek-villámlások, sőt a meghatározhatatlan töredékek összességének egy magasabb egységbe rendeződő vonulata is – egyetlen lüktető ritmusú, óriás lírai eposzként is olvasható. A természet és a rátekintő – azt egyszerre elemző és birtokba vevő – ember kapcsolatának nagy-szerű, archaikus alapzatú, görögös ihletésű (de a jelenre is érzékenyen figyelő) eposzaként.

Ahogy például az ember belép a világba, eszmél, öntudatra ébred, és annak dolgait, tényeit megkísérli a homo mensura elvén önmagához mérni, úgy nyilatkoznak meg Szécsi Margit prózájában emberarcú jelekként, az emberi

világot értelmező pozícióban, a természet elemi dolgai: a homok, a tenger, az égbolt, a csillagképek, a fák, a madarak, a kagylók, a szőlő- és a mandulaágak. S mindig bölcselet – világbölcsélet –, erős etikai és filozófiai igény kapcsolódik bele e mítoszi alapvonalakon kialakuló rendbe. Együtt természetesen a nőiség, a szociális és történeti igazságtalanságok ellen tiltakozó dac, a pszichológiai torzulások társadalmi okait kereső érzékenység, a mindenkori emberi status quo analízisét, éles kritikáját is vállaló konokság és a tágabb lételelemzés akarásával.

Az alkotás-lélektani természetű írások vagy töredékek, a belső meditációk, a poétika funkcióit elemző értelmezések, maga az írás szükségességének s mikéntjének kérdései is ebbe a nagyobb lélegzetű, az ember, a természet és a történelem háromszögében mozgó írói mértékrendbe ágyazódnak bele. Még a külön szint képező anagrammák is túlszikkraznak a homo ludens csupán játékos akcióin, a betűhalmazokba egy másik rend elemző vagy groteszk eleveit belekényszerítő, itt is világot alakító szándékával. Ami annak érzékletes bizonyossága, hogyan kapcsolja össze a szerző a maga analízáló, játékos művészi ösztöneit – még az alapjaiban nyelvi-logikai játék színterein is – a tudatos társadalmelemzéssel és -kritikával, teret engedve közben az abszurd és a groteszk fényeknek. Mennyi szellemesség, de tiltakozás, ítélet, a világtörténelem orrát-fülét érő fricska, azaz valóban betűkbe rejtett tartalom sűrűsödik össze egy-egy ilyen anagrammában: (belpolitika) alibitek lop, (ellenzék) lenézlek, (energetika) eretnek iga, (dogmatika) kitagadom, (hatalom) holt a ma, (jogszabály) száj-boglya, (kerekasztal) szarka-telek, (Magyar Televízió) az agytíló vermei stb.

S ott feszül, fáj természetesen e könyvben a kihullás a mítoszból, a teljességből és az életből is. Ott sorakoznak a magyar történelem XX. századi második felének sötét árnyai, középpontban a fényes szellők nagy kifakulásával. A kontra-mítosz, az ellen-teljesség mint a sors és az életmű elemi kontrasztja, legnagyobb fájdalom és kihívása is szikár megfogalmazásokat kap a kötetben. Azok a felismerések, amelyekből elsősorban a Pillanat – Nap-illet – MARGÓ... egység részei és a Mécs a Szirtig – IGA, MÉCS, SZIRT fejezet munkái születtek meg.

S közvetlen irodalmi értékei mellett ez a gyűjtemény a Szécsi Margit művészetét mélyebben érteni vagy kutatni szándékozók számára figyelemre méltó dokumentumok jelentős tára is. Ennek hátszögéből verseinek világa, képeinek komplexitása, alkata, motivációs rendszerének genezise a korábbiaknál sokkal tisztábban érthető, miközben a könyv eddig nem ismert életmű-részleteket, arra vonatkozó összefüggéseket is felmutat. S nagy tanúbizonyosság e kötetben az írás értelmének, céljának az erkölcsest és a világ analízisével való folytonos párhuzam-

ba állítása is. Az irodalomnak – az írói tettnek – a létben való helyét, hatását, esélyeit értelmezik át újra és újra ezek a bekezdések. Az alakuló társadalom és a személyiség függvényeiben illusztrálják, hogyan forrhat a legtökéletesebben egybe az írói létnek a pusztán irodalomon jóval túlmutató értelmezésében az individuum, a történelem, a moralitás és az alkotás. Ezért elválaszthatatlanok Szécsi Margit írói fogalmai „a történelem”, „a társadalom” a „nemzet”, a „nép” és „a felelősség” kategóriáitól.

Másféle értelmű – az írói arcot gazdagító – dokumentatív jelentőséggel rendelkeznek azok az írások, amelyekben jelentős kortársairól – Nagy Lászlóról, Hajnal Annáról, Kondor Béláról, Kassákról és másokról – fogalmazza meg a szerző emlékeit és nézeteit. Pótolhatatlan s a további kutatások segítségére szolgál a kötet végére illesztett életrajzi adatokon túl az életműre vonatkozó bibliográfia, amely azt is tanúsítja, hogyan szólalt meg Szécsi Margit költészete, prózája, hangja – a papír mellett – filmvászonon, magnószalagon, CD-n és a pódiumokon. A szerkesztők nagymértékben tiszteletben tartották – költészettel mélyen átitatott prózával szembesülve – az író eredeti kéziratának a konkrét jelentésekhez, hangulatokhoz igazodó, autonóm helyesírási vagy stilisztikai eljárásait, hiszen ez is a művészi életmű színezője, sőt elemi része. Az író hanghordozása, tájszavai, a szlengből merített kifejezései így hitelesen emelkedhetek át abba a könyvbe, amely lírája mögött alkotói természetének, emberi érzékenységének is hű képe. A (noha tudatosan korlátozott mennyiségű, csupán a legszükségesebbekre utaló) lábjegyzetek elsősorban azért készültek, hogy a Szécsi Margit életének történelmi korszakában és irodalmi közéletében közvetlen ismeretekkel eligazodni már nem tudó utókor s a mai fiatal olvasók is tájékozódni tudjanak a szerzői világban, szövegekben. A kötet fotói is ezt az illusztratív-dokumentációs szándékot erősítik.

Ami viszont mértékadóan, s a könyvet olvasó ember legszebb élményeként is, átível a dokumentációk, a szövegek, a sorok, a betűk fölött, s ami a legfontosabb mégis ebben a könyvben, az valóban nem más, mint: Szécsi Margit csodálatos élete. Amely a külvárosban, a „Vadak jegyében” fogant, és „fehér kavics-repülőként” röppent fel onnan, hogy álmokat, látomásokat, s bennük egy másik jövőt fogalmazva meg, ismét a „Vadak jegyéig” jusson el. Majd – a „kavics-repülő” lehullása után – itt hagyja káprázatát: a tengerre, az égboltra és a házára írt szívárványos fogalmait az emberiségről és egy országról. Ahol ezeket a fogalmakat, az ő hol gyöngyként felszikkrazó, hol esőáztatta, sötét kövekként csillogó betűit görgetik, csiszolják és értelmezik tovább a történelem kéreg-mozgásai, fényes vagy fénytelen szellői, az irodalom becéző vagy szorongató ujjai – s ahol csaknem minden szava érvényes ma is.